

Кичэлин төр: Хүвс.

Товчлгч кичэл

Айтан Лижин Нина,

Элст балһсна 23-гч дундын школын  
хальмг келнэ болн литературин багш.

**Кичэлин төр:** Хүвс. Товчлгч кичэл.

**Кичэлин күсл:** хүвс гидг төрэн амн үгин зөөрэр дамжад давтлһн, сурһульчнрин бичмр болн амн үгин келлһинь өргжүллһн.

**Эрдм – сурһулин күцлмүд:** «Жаңһрин» тасрха айслулж умшлһн, шалһлһна медәһән амн үгәр келлһн.

**Сурһмжин, уха заагч күцлмүд:** мана өвкнрин үлдәсн зөөр хадһлх уха заагч сурһмж өглһн.

**Уха өргжүллһнә күцлмүд :** кичэлин төр болн күцл цөөлһж, йилһж чадлһн, олн юмнас хол юм йилһж, шүүж авч чадлһн, амн үгин болн бичмр келлһ өргжүллһн, чеежәр айслулж умшлһниг өргжүллһн.

**Дасхлһна кев - янзс болн эв – арһс:** урдаснь өгсн даалһвр күцәлһн, тасрха айслулж умшлһн, ухалж бичлһн.

**Кичэлин дөңцл:** Компьютер, интерактивн самбр, матриц.

### **Кичэлин йовуд:**

#### **I. Мендлһн. Девтртән өдрин то бичлһн.**

Өмнк кичәлд хүвсин тускар дассинь, тодлсинь давтлһн.

Күүкд, мини тәвсн сурврмудт хәрүһинь өгтн:

- Ямаран төр даславидн?
- Хүвс гисн юмб?
- Хүвс ямаран әнгд хувагдна?

#### **II. Күүкд, ода интерактивн самбрт кәдлхмн.**

- Тасрха айслулад умштн. (2 слайд)

*Буйн төгс ааван буй уга окад,  
Бурхн сәәхн эәжән көвүн уга окад,  
Бум өрк алван нойн уга окад,  
Бумбан сәәхн хатан һанц бийинь хаяд,  
Буурл Һалзнарн таниг дахсн эс билү би?  
Хәр һазрт һарад одхла,  
Ард минь келдг  
Ах-дүүһин оңһа угалм,  
Хәр һазрт хатрад йовхла,  
Халун хәәсн хот өгдг  
Эгч-дүүһин оңһа угалм,  
Нанд орхнь чигн үлү  
Арслң чиирг бәәнәлм,*

*Эднэс зархнтн,- гижэ уулын,  
Алтн ширдэһэснь эдс авн келв.*

- Эн тасрха ямаран зокъялас авгдсэмб? («Жаңһрас»)
- Тасрха умшсна хөөн хувстэ үгмүд темдглтн, эңгинь заатн. (3 слайд)

**III. Күүкд, ода дамшлтын көдлмш күцэхмн.**

Интерактивн самбрт нежэдэр һарад чикэр бичгдснь темдглтн, наадкснь дор ормдан девтртэн көдлтн. (4 слайд):

эн тана	<input type="checkbox"/>
умш бичэ	<input type="checkbox"/>
илгэх уга көвүн	<input type="checkbox"/>
келхмн биш	<input type="checkbox"/>
келх үг уга	<input type="checkbox"/>
суушго	<input type="checkbox"/>
эс мини	<input type="checkbox"/>
биш авдм	<input type="checkbox"/>
бичэ ав	<input type="checkbox"/>

**IV. Цогц-махмудан амрлһн (физминутк). (5 слайд)**

Эзн богд Жаңһр хан  
Эргндэн ширтэд хэлэнэ,  
Барун талагшан хэлэхэд,  
Байн Күңкэн Алтн Чеежлэ мендлнэ,  
Зүн талагшан хэлэхэд,  
Зөргтэ Арг Улан Хоңһрла мендлнэ,  
Деегшэн хэлэхэд, Деедс Бурхдан зальврна,  
Дорагшан хэлэхэд, һазр-усндан зальврна.

**V. Интерактивн самбрт үгмүд хойр һасд бичэтэ. Эн үгмүдиг стрелкэр негдүлэд, үгин ницилһс тогтатн. (6 слайд, өрэл самбрнь «шторкар» хаалһата. Сурһульчнр хэрү өгснэ хөөн «шторкин» сэкэд, чик буруһинь йилһтн.)**

Аю күн	орхий
Эндр хур	өөмнэ
Сэн заңта	кечкүвидн
Заһсн кевтэ	уга күн
Сурһуль	кевтэ
Герин көдлмш	болх мөн
сө өдрлэ	ханлт өргүвидн
Эк-эцкдэн	эдл биш
Бийим	белн уга
Келн угад	бичэ көндэтн

**VI. Эврэн кех көдлмш. (7 слайд)**

Өггдсн үмүд олзлад, зэңгс тогтатн. Даалһвр күцэснэ хөөн сурһульчнрар самбрт бичүлх, эс гиж умшулх кергтэ.

Дастн, көдлхмб, бичнү, хэлэй, хот уга, эс болж, болв чигн, болдг, иртн, келсэн.

*(Сурһулян сээнэр дастн. Эндр кен көдлхмб? Көвүн эkdэн бичг бичнү? Кино оч хэлэй. Малын һадрт хот уга. Келсэн күцэх кергтэ. Көдлми ямаран күнд болв чигн күцэх кергтэ. Цаһан хаалһар йовэж иртн!.)*

**VII. Интерактивн самбрт бээх үлгүрмүд умшад, хүвс олад, таблицд буулһж бичтн.**

( 8 слайд)

*Келсн үгдэн бичэ хэрүцтн, кесн хамгтан бичэ ачрхтн.*

*Күн кевтэ махан идэд, күрн кевтэ нүкндэн орж.*

*Санан хурдмб, салькн хурдмб?*

*Сарин сарулд хулхач дурго.*

*Сарин сарул болв чигн сө өдрлэ эдл биш.*

*Залхуһин герт түлэн уга, зальгдгин герт хот уга.*

*Төрхэрэ мууг сурһэж эс болж, төөрсн мууг даладэж эс болж.*

*Эрдмин дала өргн болвчн, экн билгень – ухан.*

<b>Бурушагч</b>	<b>Сургч</b>	<b>Лавлгч</b>	<b>Сулдгч-чаңһагч</b>	<b>Маһдлгч</b>	<b>Нүүрлгч</b>	<b>Эврэ</b>
бичэ, эс, биш, ш	-у(-ү), -ий, -й, -мб	мөн, -мн(-м), -л	чигн, -чн	биз, кевтэ	-в,-видн, -ч, -чн, -тн, -м, -мдн, -нь	-ннь, -ан (-эн), -рн, -н.

VIII. (9 слайд) Күүкд. Ода болхла, тадн мини тэвсн сурврмудт хэрү өгэд, цугинь самбрт бичэд, «Хүвс» гидг матрицд тогтахмн.

## Хүвс

хүвсин туск медвр Хүвсин эңгс	Хүвс	Үлгүр
Бурушагч (отрицательные)	Уга (-го), эс, бичэ, биш (-ш)	Тенд күн уга. Эс ирхлэ яахв? Намаг бичэ көндө. Би таниг таньхшв.
Сургч (вопросит-ные)	У (-ү), -ий, -й, мб (-мби)	Герт күн бөөнү? Санл доклад кехий? Бадм одачн назай? Эн кемби?
Лавлгч (сомнения)	Мөн –мн(-м),-л	Бадм доклад кехмн. Мал тенд йовнал.
Сулдгч-чаңгагч (уступит-усилит)	чигн – чн	Бадм ирв чигн, доклад кех уга. Бадм эс ирвчн, хург болх.
Маһдлгч (предположит.)	Биз, кевтэ	Тедн эндр ирх биз. Тер мана мал кевтэ.
Нүүрлгч (личные)	Келгч: в-видн, -ч -т бийчлгч:-м-мдн,-чн-тн,-нь	Би эндр ирхв. Та эндр ирхт. Дегтрчн ширэ деер бөөнө.
эврэ (возвратные)	-ннь, -ан(-ән), -н, -рн	Көвүндөн белг кев. Күүкөрн шүлг умшулв.

IX. Герин даалһвр: Дассан давтх, 350-гч дамшлһ күцэх.

X. Темдг тэвлһн.